

Utlåtande 2005:63 RIV (Dnr 414-254/2000)

Utökat elevinflytande

Motion av Sabina Bossi m.fl. (mp) (2000:8)

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige beslutar följande

1. I Stockholms stads gymnasieskolor påbörjas en försöksverksamhet med lokala styrelser med elevmajoritet.
2. Utbildningsnämnden ges i uppdrag att informera, uppmuntra och stödja personal och elever vid stadens gymnasieskolor angående möjligheten att starta lokala styrelser med elevmajoritet.
3. Utbildningsnämnden ges i uppdrag att finna former för att utbilda, utveckla samverkan och underlätta för elevrepresentanterna i dessa styrelser.
4. Motion (2000:8) av Sabina Bossi m.fl. (mp) om utökat elevinflytande anses därmed besvarad.

Föredragande borgarrådet Mirja Särkiniemi anför följande.

Ärendet

Sabina Bossi m.fl. (mp) har i motion 2000:8, *bilaga 2*, föreslagit att staden ska genomföra försök med lokala styrelser med elevmajoritet inom gymnasieskolorna.

Remisser

Motionen har remitterats till utbildningsnämnden för yttrande. Utbildningsnämnden anser att de samverkansorgan som finns beslutade i gymnasieförordningen, främst skolkonferensen, bättre bidrar till att utveckla skolan. Elevernas

inflytande över sin skolgång får inte ställas i motsats till personalens inflytande och ansvar och därför avstryker nämnden förslaget med lokala styrelser med elevmajoritet.

Mina synpunkter

I motion 2000:8 behandlar Sabina Bossi m.fl. införandet av ett försök med lokala styrelser med elevmajoritet på gymnasiet. Den tidigare borgerliga majoriteten i kommunfullmäktige var emot förslaget och föreslog att motionen skulle anses besvarad. Dock hann inte något beslut fattas i kommunfullmäktige innan den nya majoriteten tillträdde hösten 2002. Den nya majoriteten har ställt sig positiv till försöket med lokala styrelser med elevmajoritet. I utbildningsnämndens verksamhetsplanen för 2003 fattades beslut om ett utvecklingsarbete med lokala styrelser där bland annat elever och personal skulle ingå. Detta betonades även i verksamhetsplanen för 2004.

Tanken om lokala styrelser med elevmajoritet väcktes på allvar i och med Skolkommitténs betänkande, Elevinflytande på riktigt 1996:22. Detta följdes sedan upp i en proposition 1996/97:109 Lokala styrelser med elevmajoritet, som riksdagen senare biföll. Detta innebar att alla kommuner som så önskade kunde fatta beslut om en försöksverksamhet med dessa styrelser fram till 2001.

I denna första vända deltog tjugofem gymnasieskolor. Försöket har uppfattats som så lyckat att det i två omgångar har fattats beslut om fortsättning. Det senaste beslutet om fortsatt försök gäller fram till och med juni 2007. Numera har Myndigheten för skolutvecklingen ansvaret för registreringen och uppföljning av lokala styrelser. I dagsläget är det ett drygt tjugotal kommuner som har infört minst en lokal styrelse med elevmajoritet. Det totala antalet styrelser uppgår till cirka 35 stycken. Samtidigt uppger Myndigheten för skolutveckling att det finns ytterligare kommuner med styrelser, vars modeller fallit lite utanför denna försöksverksamhet.

I departementsskrivelse 2003:46 har föreslagits att försöket med elevmajoritetsstyrelser ska övergå i en permanent verksamhet. I stadens remissvar på denna skrivelse ses en lösning med permanent möjlighet till lokala styrelser med elevmajoritet som positivt. Någon proposition vad gäller detta har dock ännu inte presenterats men förväntas komma under våren. Oavsett innehåll i propositionen krävs nu ett kommunalt beslut för att en försöksverksamhet ska kunna startas. Genom detta beslut undanröjs därmed också de hinder motionären nämner.

För mig är det angeläget att öka elevers inflytande över samtliga nivåer av skolan. Det är viktigt att skollagen och läroplanens starka skrivningar om ele-

vers rätt till inflytande över sin skoltid tas på allvar. Skolan skall inte vara en värdenetrall institution, skolan skall förmedla vissa av vårt samhälles grundläggande värderingar. Bland dessa värderingar är grundpelaren i vårt samhälle just vår demokratiska grundsyn.

Samtidigt tror jag på en skola som inte enbart *uttalar* visdomar. Jag tror att för att verkligen på djupet förstå något så måste vi mer än att bara läsa och höra om det. Vi måste också uppleva vad det innebär. En vision som jag har med Stockholms skolor är att våra elever här ska få *uppleva* demokrati.

Samtidigt som demokratin har visat sig överlägsen i att representera och skapa goda beslut, är det också ett komplicerat och i vissa sammanhang omständligt ledningssystem. Men de positiva sidorna överväger givetvis dessa svårigheter och inte minst viktigt, detta gäller även i skolan. Just därför att demokrati är svårt är det viktigt att eleverna får bekanta sig med den. En verklig skoldemokrati är ett av våra viktigaste instrument för att skapa demokratiskt sinnade medborgare, vilket i sin tur är grunden för att bevara och utveckla vårt demokratiska samhälle.

Jag tror att detta försök med styrelser med elevmajoritet är ett sätt att stärka den lokala demokratin på skolorna. De instrument som tidigare funnits för detta ändamål har för ofta blivit ett skendemokratiskt forum där de verkliga och viktiga besluten i praktiken inte fattas. De försök som redan utförts med lokala styrelser visar på flera fördelar. Bland annat nämns att lokala kurser i större utsträckning anpassats efter elevernas verkliga behov och att kontakten och samhörigheten mellan skolan och eleverna ökat. Farhågan om att eleverna i styrelsen skulle köra över övriga styrelsen har visat sig obefogad. Generellt har styrelsearbetet genomsyrats av ett stort mått av samförstånd. Vidare uppfattar eleverna att de har fått ett ökat inflytande och att skolledningen och lärarna i större utsträckning tar dem på allvar.

Det har också visat sig viktigt att kontinuerligt ge styrelseutbildning till eleverna och att skolan finner former för att underlätta den relativt tunga tidsbelastning som styrelsearbetet innebär. I vissa skolor har detta lösts via lokala kurser som elevrepresentanterna kunnat välja. Andra områden som visat sig viktiga att arbeta med har varit hur styrelsen når ut med information om beslut samt hur de löser elevernas representativitet. Den hittillsvarande försöksverksamheten har inte varit utan problem, men i grunden är detta ett problem som alla valda församlingar har att brottas med.

De tidigare försöken har också visat att många av de skolor som lyckats bäst också är de där det redan innan funnits ett stort engagemang för dessa frågor. Därför är det viktigt att de skolor som deltar i detta arbete gör det utifrån sin egna vilja och engagemang. Det är därför viktigt att utbildningsför-

valtningen även riktar sig till eleverna i uppmaningen att starta styrelser med elevmajoritet. Viljan och önskan om en demokratisk skola ligger förhoppningsvis hos alla parter. Dock är det av avgörande betydelse att *eleverna* får vara med och påverka och involveras i beslutsprocessen gällande införandet av lokala styrelser.

En annan aspekt av denna försöksverksamhet är det viktiga symbolvärde som den förmedlar. Det handlar om att i praktiken öka elevernas inflytande efter deras ålder och mognad. På gymnasiet är eleven antingen i det närmaste vuxen eller redan vuxen och det är viktigt att skolan på detta sätt förmedlar att vi tror på elevernas förmåga att kunna ta ansvar. Arbetet med lokala styrelser är bara en del av arbetet med att öka elevernas inflytande över sin skoltid, men det är en viktig del.

Vad gäller motionärernas förslag om att involvera elever i samtliga beslut som berör dem så ska det kort nämnas att ett sådant arbete pågår idag. Särskilt sker det samtal med elevrepresentanter i samband med framtagandet av verksamhetsplan och budget. Även denna försöksverksamhet med lokala styrelser med elevmajoritet berör i hög grad eleverna. Således ska de informeras om denna möjlighet samt involveras i beslutsprocessen.

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden *Kristina Axén Olin*, *Sten Nordin* och *Mikael Söderlund* (alla m) och *Jan Björklund* (fp) enligt följande.

Vi föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige besluta att

1. avslå föredragande borgarråds förslag till beslut
2. därutöver anför följande.

Rätten att välja skola och utbildning är den mest grundläggande formen av elevinflytande.

Grunden för elevinflytande är att eleverna är medvetna om kunskapsmålen. Skolan ska arbeta på ett sådant sätt att eleven växer och successivt lär sig ta mer ansvar för sig själv, sina medmänniskor och sina studier. Elevråd tränar eleverna i demokratiska arbetsformer. Praktiska möjligheter till att medverka i elevråd måste finnas och attityderna till dem som medverkar där måste vila på uppskattning.

Elevinflytande handlar inte bara om den formella delen via elevråd, utan också om vad som händer i klassrummet. Att uppmuntra engagemang kan handla om att ge frihet för eleverna att välja och planera kurser. Det kan handla om arbetsformer, innehåll och upplägg, dvs att påverka den egna vardagen.

Makt följs av ansvar. Elever som är under 18 år är inte myndiga att ta ansvar för fattade beslut. Det måste vara skolans professionella, lärare och skolledare, som har det avgörande inflytandet över skolans verksamhet. Till sist är rektor ansvarig för att skolan når de uppställda målen.

Förslaget om elevstyrda gymnasier måste därför avslås. Målet att eleverna ska bestämma över rektorer och lärare i skolan är ett av de tydligaste uttrycken för socialdemokraternas nedvärdering av lärarnas professionella ställning.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår kommunfullmäktige besluta följande

1. I Stockholms stads gymnasieskolor påbörjas en försöksverksamhet med lokala styrelser med elevmajoritet.
2. Utbildningsnämnden ges i uppdrag att informera, uppmuntra och stödja personal och elever vid stadens gymnasieskolor angående möjligheten att starta lokala styrelser med elevmajoritet.
3. Utbildningsnämnden ges i uppdrag att finna former för att utbilda, utveckla samverkan och underlätta för elevrepresentanterna i dessa styrelser.
4. Motion (2000:8) av Sabina Bossi m.fl. (mp) om utökat elevinflytande anses därmed besvarad.

Stockholm den 16 mars 2005

På kommunstyrelsens vägnar:
ANNIKA BILLSTRÖM

Mirja Särkiniemi

Kerstin Tillkvist

Reservation anfördes av *Kristina Axén Olin*, *Sten Nordin* och *Kristina Alven-dal* (alla m), *Lotta Edholm* och *Ann-Katrin Åslund* (båda fp) och *Ewa Samuelsson* (kd) med hänvisning till reservationen av (m) och (fp) i borgarrådsberedningen.

ÄRENDET

Sabina Bossi m.fl. (mp) har i motion 2000:8, bilaga 2, föreslagit att staden ska genomföra försök med lokala styrelser med elevmajoritet inom gymnasieskolan.

REMISSER

Motionen har remitterats till utbildningsnämnden för yttrande.

Utbildningsnämnden beslöt den 17 maj 2000 att godkänna förvaltningens förslag till remissyttrande.

Reservation anfördes av *Lars Rådh m.fl. (s)*, *Margareta Olofsson m.fl. (v)* och *Sabina Bossi (mp)*, bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av *Jan Björklund m.fl. (fp)*, *Kristina Alvendal m.fl. (m)* och *Pia Skott (kd)*, bilaga 1.

Ersättaryttrande gjordes av *Helve Tsai (sp)* till stöd för det särskilda yttrandet av Jan Björklund m.fl.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande av den 29 mars 2000 har i huvudsak följande lydelse.

Bakgrund

Rätten att kunna påverka är grundläggande. Detta kommer till uttryck i bl.a. FN:s konvention om barns rättigheter. Artikel 12 ger barn och unga rätt att föra fram sina åsikter i alla frågor som rör dem, varvid barnets åsikter skall tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

I Läroplan för de frivilliga skolformerna anges att de demokratiska principerna att kunna påverka, vara delaktig och ta ansvar skall omfatta alla elever. Elevernas ansvar för att planera och genomföra sina studier samt deras inflytande på såväl innehåll som former skall var viktiga principer i utbildningen. Enligt skollagen åligger det alla som arbetar i skolan att verka för demokratiska arbetsformer.

För att öka elevernas inflytande har Skolverket på regeringens uppdrag initierat en fyraårig försöksverksamhet med lokala styrelser med elevmajoritet inom gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen. Försöket skall pågå till och med vårterminen 2001.

I en skrivelse från (v) föreslås att förvaltningen får i uppdrag att ta kontakt med kommuner där försöksverksamheten bedrivs för att inhämta erfarenheter, införa motsvarande försök i några av stadens gymnasieskolor samt utarbeta en lokal kurs i elevdemokrati.

I en motion från (mp) föreslås likaledes försök med lokala styrelser med elevmajoritet.

Förvaltningens svar

Förvaltningen förutsätter att de dokument som styr skolans verksamhet följs och anser att eleverna skall ha så stort inflytande som möjligt över sin skolgång. Två av stadens skolor har besökt Jönköping och tagit del av erfarenheter utifrån försöksverksamheten. Förvaltningen har fattat beslut om två lokala kurser i elevdemokrati, och flera skolor anordnar kurserna. Förvaltningen anser att de samverkansorgan som finns beslutade om i gymnasieförordningen, främst skolkonferensen, bättre bidrar till att utveckla skolan. Elevernas inflytande över sin skolgång får inte ställas i motsats till personalens inflytande och ansvar därför avråder förvaltningen från försök med lokala styrelser med elevmajoritet.

RESERVATIONER M.M.

Utbildningsnämnden

Reservationen av Lars Rådh m.fl. (s), Margareta Olofsson m.fl. (v) och Sabina Bossi (mp) är av följande lydelse.

Att nämnden skulle besluta enligt följande.

1. Under läsåret 00/01 införa lokala styrelser med elevmajoritet vid fem grundskolor.
2. Föreslå kommunstyrelsen att anse motionen om utökat elevinflytande som besvarad med utbildningsnämndens beslut.
3. Samt anför därutöver följande

Sedan tidigare finns beslut om utökat elevinflytande vid stadens gymnasieskolor. Dessa beslut har inte utförts. Skrivelsen om lokala styrelser med elevmajoritet lades i nämnden i januari 1999, dvs. för ett år och fyra månader sedan. I god tid för att lokala styrelser hade kunnat införas redan under detta läsår, om inte ärendet hade förhalats. Motionen kommer inte att kunna föreläggas kommunfullmäktige förrän i höst då det sista försöksåret redan påbörjats. Bra förslag från oppositionen tenderar att läggas i långbänk tills de förlorat sin aktualitet.

Den långa handläggningen innebär nu att det inte längre finns tid att ta fördjupade kontakter med kommuner som kommit längre men det finns fortfarande tid att med ett snabbt beslut i utbildningsnämnden införa lokala styrelser med elevmajoritet till nästa läsår.

Påståendet att elevernas inflytande skulle stå i motsats till personalens inflytande finner vi grundlöst. Skolorna är inte bara personalens arbetsplats, utan också elevernas. Det är kontraproduktivt att ställa olika grupper mot varandra såsom förvaltningen gör i sitt tjänsteutlåtande. Men ett ökat elevinflytande snarare förbättrar personalens arbetsmiljö än försämrar den.

När eleverna känner sig delaktiga och tagna på allvar genom att de själva får ett reellt demokratiskt inflytande på utbildningens form och organisation kommer de att visa större engagemang i sina studier. Denna m.fl. positiva konsekvenser blir resultatet av en demokratisering i gymnasieskolorna.

Det finns försök med skolstyrelser med elevmajoritet på 75 skolor i landet. Att Stockholm, som landets största kommun, ännu inte lyckats genomföra tidigare beslut om försök med skolstyrelser med elevmajoritet är fullständigt ofattbart. Dessutom är det bråttom eftersom försökstiden som kommunen har fått från regeringen att starta skolstyrelser med elevmajoritet på gymnasieskolor tar slut våren 2001. Stockholms stad borde därför också påtala för regeringen önskan att försökstiden förlängs eller att

möjligheten med skolstyrelser med elevmajoritet permanentas med anledning av att Stockholm ligger så långt efter med att införa skolstyrelser med elevmajoritet.

Särskilt uttalande av Jan Björklund m.fl. (fp) Kristina Alvendal m.fl. (m) och Pia Skott (kd) är av följande lydelse.

Om vi vill ge uppväxande generationer en tilltro till demokratin måste vi fostra dem i en demokratisk anda. För att eleverna skall bli delaktiga krävs att de redan under skoltiden känner att de tas på allvar. Vi måste träna eleverna att bli aktiva och ansvars-kännande människor. Vår strävan måste vara att varje elev utvecklar viljan att aktivt bidra till en fördjupad demokrati.

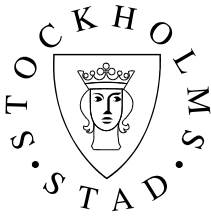
Det handlar om att stärka tilltron till varje elevs förmåga att ta initiativ och på ett bättre sätt än idag ge möjlighet till ansvarstagande och inflytande. Detta gäller såväl elevernas egen utbildning som skolans helhet, i vilket också ingår relationer till andra på skolan och skolans miljö. Elevinflytande handlar således inte bara om den formella delen via elevråd etc., utan också om vad som händer i klassrummet. Att uppmuntra engagemang kan handla om att ge frihet för eleverna att välja och planera kurser. Det kan handla om arbetsformer, innehåll och upplägg, dvs. att påverka den egna vardagen.

Elevinflytandet ställer också krav på information och organisation. Att kunna engagera sig i frågor som gäller den enskilda utbildningen eller hela skolan kräver ett väl fungerande system för hur information skall spridas och komma alla till del. Ett fungerande kollektivt inflytande måste också organiseras på ett sådant sätt att det blir praktiskt möjligt att genomföra. På de skolor där klasser avskaffats måste t.ex. speciella lösningar som ersätter klassråden komma till stånd. Skolan måste också ge eleverna möjlighet att utse representanter som har ett stort förtroende bland hela kollektivet.

Grunden för elevinflytande är att eleverna är medvetna om kunskapsmålen. Skolan ska själv arbeta så att eleverna växer och successivt lär sig ta mer ansvar för sig själv, sina studier och sina medmänniskor. Eleverna ska med stigande ålder och mognad ges allt större möjligheter att själva ta ett eget ansvar i skolan.

Elevråd tränar eleverna i demokratiska arbetsformer. Praktiska möjligheter till att medverka i elevråd måste finnas och attityderna till dem som medverkar där måste vila på uppskattning. Elevråd måste etableras som naturlig samarbetspartner för skolläring. Elevrådet skall inte ersätta övrigas engagemang. Det är tvärtom viktigt att inkludera så många som möjligt i arbetet för en bättre skola. Tillfälliga projektgrupper kan vara ett komplement till elevrådet.

Det är viktigt att makt följs av ansvar. Elever som är under 18 år är inte myndiga att ta ansvar för fattade beslut. Det måste vara skolans professionella, lärare och skolledare, som skall ha det avgörande inflytandet över skolans verksamhet. Det är till sist rektor som är ansvarig för att skolan når de uppställda målen.

KOMMUNFULLMÄKTIGE

Motioner

2000:8

2000:8

Motion av Sabina Bossi m.fl. (mp) om utökat elevinflytande

Lokala styrelser med elevmajoritet provas för närvarande på ca 25 olika gymnasier runt om i landet. I Stockholms kommun har tidigare beslut om att på försök införa skolstyrelser med elevmajoritet inte verkställts. Beslutet innebär att kommunen överlåter vissa ansvars- och beslutandefunktioner, som idag ligger på utbildningsnämnden och rektor för gymnasieskolan, till en lokal styrelse med elevmajoritet. De frågor som kan behandlas i styrelsen rör t.ex. lokala kursplaner, lokal arbetsplan, verksamhetsplan och praktiska frågor. Ingen av de 4 gymnasieskolor som visat intresse att pröva skolstyrelser med elevmajoritet har lyckats genomföra det. Skälen till det är många. Men nu är det bråttom eftersom försöksperioden som regeringen har givit kommunerna avslutas vårterminen 2001.

Olika studier visar att elever upplever att de saknar inflytande över sin studiesituation såväl undervisningens uppläggning som innehåll. Klagomål har förekommit när det gäller val av läromedel där eleverna känner sig helt förbigångna. Det finns ett behov av och en efterfrågan av utökat elevinflytande för skolans fortsatta utveckling och demokratisering.

När eleverna får mer inflytande utökas möjligheterna att ta ett större ansvar för sin skolgång. Med ökad makt att påverka följer ett ökat ansvarstagande. Brukarinflytande är allmänt accepterat idag som grundläggande demokratisk rättighet. Men det förverkligas sällan i praktiken i synnerhet när det gäller ungdomars rätt till inflytande i det som berör dem. Skolan kan och bör medverka i förberedelsen för elevernas aktiva deltagande i samhällslivet. Genom att eleverna involveras i samarbete utvecklas tolerans och förståelse för andra människor.

Om Stockholms stads skolor följer skollag, skolförordning och läroplan måste elevernas inflytande över sin utbildning och hur skolans verksamhet utvecklas fördjupas radikalt. I FN:s konvention om barnens rättigheter (artikel 12) står att barn och unga har rätt till att framföra sina åsikter i alla frågor som rör dem. Elevers rätt till inflytande bl.a. över hur deras utbildning utformas är även fastslaget i skollag och läroplaner. I Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna (Lpo 94 & Lpf 94, Stockholm: Utbildningsdepartementet, 1994) står det följande: ”De demokratiska principerna att kunna påverka, vara delaktig och ta ansvar skall omfatta alla elever. Elevernas ansvar för att planera och genomföra sina studier samt deras inflytande på såväl innehåll som former skall vara viktiga principer i utbildningen. Enligt skollagen åligger det alla som arbetar i skolan att verka för demokratiska arbetsformer (1 kap. 2§ och 9§).”

Men elevinflytande är inte enbart en rättvise- och demokratifråga utan även en fråga om utbildningskvalitet. Med ökat inflytande ökar elevens motivation, eleverna får bekräftelse på att de är tillräckligt kompetenta att ta ett större ansvar och på så sätt kommer de även att ta ett större ansvar över lärandet.

Kommunstyrelsen bör därför ges i uppdrag att undanröja de praktiska, juridiska och eventuella andra hinder som finns för införandet av skolstyrelser med elevmajoritet på gymnasieskolor.

Rapporter från Ungdomsstyrelsen visar att försök med skolstyrelser med elevmajoritet har givit positiva resultat. Elevrepresentanterna anger att de kan påverka, vara delaktiga och att skolpersonalen lyssnar på deras åsikter. Skolpersonalen ser styrelsen främst som en ny möjlighet till dialog. En klar majoritet av ledamöterna anser att styrelsens arbete fungerar bra och att det råder god stämning på sammanträdena. Det finns bevis för att relationen mellan skolpersonal och elever förbättras. De ekonomiska kostnaderna minskas genom att brukarna involveras i det arbete som annars tjänstemän och politiker skulle göra.

I utbildningsnämnden fattas hela tiden beslut som direkt eller indirekt berör barn och ungdomar. Som ett exempel kan nämnas en policy för närvaro i gymnasieskolan. När sådana ärenden bereds ska elevrepresentanters synpunkter inhämtas. Olika former för detta bör utarbetas och prövas. Alla nämnder och styrelser bör vara skyldiga att låta ungdomar vara med och ha åsikter om saker som berör dem.

Med anledning av ovanstående föreslår vi kommunfullmäktige besluta att

1. ge kommunstyrelsen i uppdrag att undanröja de praktiska, juridiska och eventuellt andra hinder som finns för införandet av skolstyrelser med elevmajoritet på stadens gymnasieskolor

2. snarast genomföra försök med lokala skolstyrelser med elevmajoritet på några av stadens gymnasieskolor
3. i samtliga ärenden där beslut fattas som berör elever som grupp, genomföra ett organiserat elevsamråd.

Stockholm den 6 mars 2000

Sabina Bossi

Emil Marczak

Christer Öhgren

Christopher Ödmann